

AUTEUR VAN PULITZER PRIZE WINNAAR
DE SYMPATHISANT

VIETNAMEES IN PARIJS

Roman

VIET THANH NGUYEN

VIET THANH NGUYEN

VIETNAMEES IN
PARIJS

*Uit het Engels vertaald door
Paul Bruijn en Molly van Gelder*

Voor Simone

Niets is werkelijker dan niets.

RITHY PANH with CHRISTOPHE BATAILLE, *The Elimination:
A Survivor of the Khmer Rouge Confronts His Past and the
Commandant of the Killing Fields*

Proloog

Wij

Wij waren de ongewensten, de overbodigen en de onzichtbaren, alleen zichtbaar voor onszelf. Wij, minder dan niets, zagen ook niets toen we blind gehurkt zaten in het onverlichte ruim van onze ark, met z'n honderdvijftigen zwetend in een ruimte die niet bedoeld was voor zoogdieren zoals wij maar voor vissen uit de zee. Terwijl de golven ons van de ene naar de andere kant schoven, spraken we onze moedertaal. Voor sommigen betekende dat bidden, voor anderen vloeken. Toen een verandering in de beweging van de golven ons schip krachtiger liet slingeren, fluisterde een van de weinige zeelieden onder ons: Nu zijn we op volle zee. Na uren gekronkeld te hebben over een rivier, een monding en een kanaal hadden we ons moederland verlaten.

De stuurman opende het luik en riep ons naar het dek van onze ark, die door de onverschillige wereld denigrerend een boot werd genoemd. Onder de scheve glimlach van de wassende maan voelden we ons alleen op het oppervlak van deze waterwereld. Even duizelde het ons van vreugde, tot de deinende zee ons op een andere manier liet duizelen. We spuugden het dek onder, en elkaar, en zelfs toen we niets meer uit te kotsen hadden, bleven we maar kokhalzen, brak van het braken. Zo brachten wij onze eerste nacht op zee door, rillend in de zeewind.

Toen de zon opkwam, zagen we overal om ons heen de horizon zich terugtrekken in het oneindige. Overdag was het heet, zonder schaduw, zonder onderbreking. Met slechts een enkel hapje eten en

een enkel slokje drinken was de duur van de reis onbekend en de voedselvoorraad beperkt. Maar ook al aten we nog zo weinig, toch lieten we overal op het dek en in het ruim onze menselijke sporen na, en tegen de avond zaten we midden in onze eigen vuiligheid. Toen we in de schemer aan de horizon een schip ontdekten, schreeuwden we onze kelen hees. Maar het schip bleef ver weg.

Op de derde dag kwamen we een vrachtschip tegen dat door de uitgestrekte zeewoestijn kliefde, een dromedaris wiens brug boven de achtersteven oprees, matrozen op het dek. We schreeuwden, zwaaiden, sprongen op en neer. Maar het vrachtschip voer door, alleen zijn kielzog bereikte ons. Op de vierde en de vijfde dag verschenen nóg twee vrachtschepen, telkens iets dichterbij, elk onder een andere vlag. De bemanning wees naar ons, maar hoe we ook smeekten, aandrongen en onze kinderen omhooghielden, de schepen veranderden niet van koers en minderden geen vaart.

Op de vijfde dag stierf het eerste kind, en voordat we haar lichaam offerden aan de zee, sprak de priester een gebed uit. Op de zesde dag stierf een jongetje. Sommigen baden nóg vuriger tot God; anderen begonnen te twijfelen aan Zijn bestaan; sommigen die niet in Hem geloofden, deden dat nu wel; en anderen die niet geloofden, geloofden nu nog veel krachtiger niet. De vader van een van de dode kinderen riep: Mijn God, waarom doet U ons dit aan?

Plotseling was het ons allemaal duidelijk, het antwoord op de eeuwige vraag van de mensheid: *Waarom?*

Het was, en is, niet meer dan dit: *Waarom niet?*

Vreemden voor elkaar toen we aan boord van onze ark gingen, maar nu intiemer met elkaar dan geliefden, ons wentelend in onze uitwerpselen, met groene gezichten, onze huid onder de blaren door het zout en in de zon geroosterd tot dezelfde tint. De meesten van ons waren ons moederland ontvlucht omdat de communisten die nu aan de macht waren ons tot marionetten hadden bestempeld of tot pseudo-pacifisten of burgerlijke nationalisten of decadente reactionairen of intellectuelen met een vals bewustzijn, of omdat we familie van een van hen waren. Er was een waarzegster, iemand die geomantiek bedreef, een monnik, de priester en minstens één

prostituee, die werd bespuugd door haar Chinese buurman die zei: Waarom zit deze hoer ook bij ons?

Zelfs onder de ongewensten waren er nog ongewensten en daar konden sommigen van ons alleen maar om lachen.

De prostituee keek ons kwaad aan en zei: Wat willen jullie?

Wij, de ongewensten, wilden zoveel. We wilden eten, water en parasols, hoewel paraplu's ook al goed zouden zijn. We wilden schone kleren, een bad, een toilet, desnoods een hurk-wc, omdat hurken op het vaste land veiliger en minder gênant was dan je vastklampen aan de reling van een rollende boot terwijl je achterwerk buitenboord hing. We wilden regen, wolken en dolfijnen. We wilden het koeler hebben tijdens de hitte overdag en warmer tijdens de kou 's nachts. We wilden een geschatte aankomsttijd. We wilden bij aankomst niet dood zijn. We wilden gered worden van de meedogenloos roosterende zon. We wilden televisie, films, muziek, alles waarmee we de tijd konden doorkomen. We wilden liefde, vrede en gerechtigheid, behalve voor onze vijanden, die wilden we laten branden in de hel, bij voorkeur eeuwig. We wilden onafhankelijkheid en vrijheid, behalve voor de communisten, die allemaal naar een heropvoedingskamp gestuurd moesten worden, bij voorkeur levenslang. We wilden welwillende leiders die het volk vertegenwoordigden, en daarmee bedoelden we ons en niet hen, wie het ook waren. We wilden leven in een maatschappij waarin iedereen gelijk was, maar als we moesten accepteren dat we meer bezaten dan onze buurman, dan zou dat ook goed zijn. We wilden een revolutie die de revolutie die we net hadden doorstaan omver zou werpen. Kortom, we wilden niets meer te willen hebben!

Wat we zeker niet wilden was noodweer, en toch kregen we dat op de zevende dag. De gelovigen riepen nog eens: God, help ons! De ongelovigen riepen: God, je bent een schoft! Gelovig of ongelovig, er viel niet te ontkomen aan het noodweer, dat opdoemde aan de horizon en steeds meer aanzwol. De wind trok aan, werd opgezweept tot razernij, en terwijl de golven steeds hoger werden, won onze ark aan snelheid en hoogte. Bliksemflitsen verlichtten de donkere plooiën van de onweerswolken en de donder overstemde ons gezamenlijke

gejammer. Een stortbui kletterde op ons neer en terwijl de golven ons schip steeds hoger opzweepten, baden de gelovigen en vloekten de ongelovigen, maar beiden huilden. Toen bereikte onze ark het hoogste punt en hing een eeuwigheid op de met sneeuw bedekte kam boven een steile waterwand. Toen we naar beneden keken in de wijnkleurige vallei die op ons lag te wachten, wisten we twee dingen zeker. Ten eerste dat we absoluut zouden doodgaan! En ten tweede dat we bijna zeker zouden blijven leven!

Ja, we wisten het zeker. *Wij – blijven – leven!*

En toen stortten we brullend naar beneden de afgrond in.

Deel 1

IK

1

Ik mag dan niet langer een spion zijn, al dan niet sluimerend, maar een fantoomspion ben ik nog wel. Hoe kan het ook anders, met twee gaten in mijn hoofd waaruit de zwarte inkt lekt waarmee ik deze woorden opschrijf. Het is wel een heel bijzondere situatie dat ik dood ben en toch deze regels zit te schrijven in het Paradijs. Dat maakt van mij een ghostwriter, en dan is het voor mij eenvoudig, zo niet spookachtig, om mijn pen te dopen in de inkt die uit mijn twee gaten loopt, het ene aangebracht door mezelf, het andere door Bon, mijn beste vriend en bloedbroeder. Leg je wapen weg, Bon. Je kan me maar één keer doden.

Of misschien niet. Ik ben ook nog steeds een man met twee gezichten en twee zielen, waarvan er misschien één nog intact is. Met mijn twee zielen kan ik elk onderwerp van twee kanten bekijken, en hoewel ik mezelf erop heb laten voorstaan dat dit een talent is, besef ik nu dat het een vloek is. Een man met twee zielen is toch niets anders dan een mutant? Misschien zelfs een monster. Ja, ik geef het toe! Ik ben niet gewoon één, maar twee. Niet alleen ik, maar ook jij. Niet alleen ik, maar ook wij.

Je vraagt me hoe we genoemd moeten worden, omdat we zo lang naamloos zijn geweest. Ik aarzel om je een eerlijk antwoord te geven, want dat is niet mijn gewoonte. Ik ben een man van slechte gewoonten, en telkens als ik gedwongen was er met een te breken – nooit heb ik uit eigen beweging met zoiets gebroken – ben ik er altijd weer in vervallen, jammerend en met vochtige ogen.

Neem nu deze tekst, bijvoorbeeld. Ik schrijf hem, en schrijven is de slechtste gewoonte die er is. Terwijl de meeste mensen zoveel

mogelijk uit hun leven proberen te persen, zich afbeulen voor hun loon, vitamine D absorberen terwijl ze van de zon genieten, op jacht gaan naar een ander lid van de soort met wie ze zich willen vermenigvuldigen of gewoon willen paren, en weigeren na te denken over de dood, breng ik mijn tijd door met pen en papier in een hoekje van het Paradijs, terwijl ik steeds witter en magerder word, de frustratiestoom uit mijn oren komt en het treurzweet op mijn lijf plakt.

Ik zou u de naam kunnen vertellen die in mijn paspoort staat, Vo Danh. Die naam had ik aangenomen vooruitlopend op mijn komst hier in Parijs, of, zoals de Franse leraren ons leerden, de Lichtstad. Wij, Bon en ik, kwamen met een vlucht uit Jakarta 's nachts aan op het vliegveld. Toen we uit het vliegtuig stapten, werden we bevangen door een gevoel van opluchting, want we hadden ons toevluchtsoord bereikt, de koortsdroom van alle vluchtelingen, vooral van hen die niet één of twee keer maar drie keer vluchteling waren gemaakt: 1954, negen jaar nadat ik was geboren; 1975, toen ik nog jong en redelijk knap was; en 1979, nog maar twee jaar geleden. Was het driemaal is scheepsrecht, zoals het gezegde luidde? Bon zuchtte voordat hij zijn door de luchtvaartmaatschappij verstrekte slaapmasker over zijn ogen trok. Laten we maar hopen dat Frankrijk beter is dan Amerika.

Die hoop zou vergeefs zijn als je landen beoordeelt op hun douanebeambten. Degene die mijn paspoort controleerde had het voor beveiligingsmensen zo typerende blanco gezicht opgezet toen hij mijn foto en daarna mij bekeek. Zijn bleke gezicht leek ontstemd, omdat iemand mij toegang had verleend tot zijn geliefde land; een man die geen bovenlip had, maar ook geen snor om dat gebrek te verhullen. U bent Vietnamees, zei die blanke man, de eerste woorden die tot mij werden gesproken bij mijn eerste bezoek aan mijn vaders vaderland.

Ja! Ik ben Vo Danh! Vergezeld van mijn beste Franse accent wierp ik de marechaussee mijn kruiperigste glimlach toe, onderdanig op het irritante af. Maar mijn vader is Frans. Misschien ben ik dan ook Frans?

Zijn bureaucratische brein verwerkte deze bewering, en toen hij eindelijk glimlachte, dacht ik: *Ah! Ik heb mijn eerste grap in het Frans gemaakt!* Maar wat hij zei was: Nee... u... bent... absoluut... niet... Frans. Niet... met... zo'n... naam. Daarna zette hij een stempel met de datum van binnenkomst, 18/07/81, in mijn paspoort en schoof het achteloos over de balie, terwijl hij over mijn schouder al naar de volgende smekeling keek.

Ik ontmoette Bon aan de andere kant van de paspoortcontrole. Eindelijk hadden we voet gezet op *la Gaule*, zoals ik Frankrijk van mijn vader op zijn dorpschool destijds moest noemen. Het leek toen ook wel toepasselijk dat de luchthaven naar Charles de Gaulle was vernoemd, de grootste Fransman uit de recente geschiedenis. De held die Frankrijk van de nazi's had bevrijd maar ons Vietnamezen nog steeds knechtte. Ah, tegenstrijdigheid! De eeuwige lichaamsgeur van de mensheid! Niemand werd gespaard, zelfs niet de Amerikanen of de Vietnamezen, die zich dagelijks wasten, of de Fransen, die zich niet iedere dag wasten. Ongeacht welke nationaliteit, we raakten allemaal gewend aan het aroma van onze eigen tegenstrijdigheden.

Wat is er aan de hand? vroeg hij. Huil je weer?

Ik huil niet, snikte ik. Ik ben gewoon ontroerd dat ik eindelijk thuis ben.

Bon was zo langzamerhand gewend aan mijn onvoorspelbare huilbuien. Hij zuchtte en pakte mijn hand. In zijn andere hand droeg hij slechts één tas, een goedkope canvas tas, een geschenk van de Verenigde Naties. Zijn tas was lang niet zo stijlvol als mijn leren rugzak, die ik van mijn vroegere mentor Claude had gekregen toen ik was afgestudeerd aan het Occidental College in Zuid-Californië. Zijn ouweheer had hem er net zo een gegeven toen hij van het Phillips Exeter af kwam en naar Yale ging, had Claude met vochtige ogen tegen me gezegd. Ook al was hij een CIA-agent die moord en verhoor als onderdelen van zijn vak zag, toch kon hij over sommige dingen sentimenteel worden, zoals vriendschap en luxe kwaliteitsartikelen voor mannen. Om dezelfde nostalgische reden was ik zeer gehecht aan de leren tas. En ook al was die rugzak niet

zo groot, toch was de tas, net als die van Bon, niet helemaal vol. Zoals de meeste vluchtelingen hadden we weinig materiële bezittingen, ook al zaten onze tassen vol met dromen en fantasieën, trauma's en pijn, verdriet en verlies, en natuurlijk met geesten. Omdat geesten gewichtloos waren, konden we daar een oneindig aantal van meenemen.

Bij de bagageband waren wij de enige passagiers die geen koffers voorttrokken of karretjes barstensvol bagage en toeristische verwachtingen voortduwden. Wij waren geen toeristen of expats of repatrianten of diplomaten of zakenlui of welke andere waardige soort reiziger dan ook. Nee, wij waren vluchtelingen en onze ervaring in een tijdmachine genaamd internationaal verkeersvliegtuig was niet genoeg om het jaar te laten verdwijnen waarin we waren weggekijnd in een heropvoedingskamp of de twee jaar die we hadden doorgebracht in een vluchtelingenkamp op het Indonesische eiland Galang. Door het roestvrije staal, het glas, de tegels en de felle lampen van de luchthaven raakten we na het bamboe, het riet, de modder en de kaarsen van het kamp gedesoriënteerd, en langzaam lopend, botsend tegen andere passagiers zochten we op goed geluk de uitgang. Uiteindelijk waren we er, de deuren gleden open en we liepen onder het uitgestrekte plafond van de aankomsthal, waar een menigte verwachtingsvolle gezichten ons nauwkeurig bekeek.

Een vrouw riep mijn naam. Het was mijn tante, of, om het iets preciezer te formuleren, de vrouw die zogenaamd mijn tante was. Toen ik tijdens mijn jaren als communistische spion in de vs was opgenomen in de sjofele gelederen van het Zuid-Vietnamese leger in ballingschap, had ik haar met enige regelmaat brieven geschreven, ogenschijnlijk over mijn beproevingen als vluchteling, maar in werkelijkheid waren het met onzichtbare inkt geschreven berichten over de intriges van enkele elementen in dat leger die hoopten ons moederland weer te bevrijden van het communistische bewind. *Het Aziatische communisme en de oosterse drang tot vernietiging* van Hedd diende als de sleutel van onze boodschappen, en het was de taak van mijn 'tante' om die door te geven aan Man, mijn en Bons bloedbroeder. Ik begroette haar opgelucht, maar ook bezorgd, want

zij wist wat Bon niet wist en ook niet zou mogen weten, namelijk dat Man een spion was, net zoals ik dat was geweest. Hij was mijn mentor, en toen hij ten slotte in dat heropvoedingskamp mijn folteraar werd, paste dat toch goed bij mij, een man met twee zielen? En als mijn tante niet echt mijn tante was, was dat dan niet perfect voor een man met twee gezichten?

In werkelijkheid was ze de tante van Man en ze zag er precies zo uit zoals ze zichzelf in haar laatste brief had beschreven: lang, slank, gitzwart haar. Daar eindigde de overeenkomst met hoe ik me haar had voorgesteld: iemand van middelbare leeftijd met een kromme rug van het werken als naaister, deemoedig vanwege haar toewijding aan de revolutie. Maar nee, het naaste familielid van deze vrouw was een sigaret, te oordelen naar de vorm van haar lichaam en naar wat ze in haar hand hield. Ze blies rook en zelfvertrouwen uit, en op haar agressieve hoge hakken was ze even groot als ik, ook al leek ze langer vanwege haar slanke figuur, haar nauwsluitende grijze wollen jurk, haar hoge kapsel, een uniform dat ze iedere dag bleek te dragen. Hoewel ik wist dat ze ergens in de vijftig moest zijn, kon ze makkelijk doorgaan voor iemand van eind dertig, gezegend als ze was met zowel haar Franse stijl als voor de helft Aziatische genen die haar leeftijdloos maakten.

Mijn God! Ze pakte me bij mijn schouders en maakte kusgeluiden terwijl ze eerst haar ene wang en daarna haar andere tegen die van mij drukte op die charmante Franse manier van begroeten die de Fransen in mijn moederland, onder wie ook mijn Franse vader, mij altijd hadden onthouden. Jullie hebben allebei nieuwe kleren nodig. En moeten naar de kapper.

Ja, ze was duidelijk Frans.

Ik stelde haar in het Frans aan Bon voor, maar hij antwoordde in het Vietnamees. Hij had eindexamen gedaan op het *lycée*, net als ik, maar hij haatte de Fransen en was hier alleen om mij een plezier te doen. De Fransen hadden hem weliswaar een beurs gegeven, maar verder had hij nooit op welke manier dan ook profijt van ze gehad, behalve door te reizen over de wegen die zij hadden bedacht, waar hij moeilijk dankbaar voor kon zijn omdat boeren, zoals de familie

van Bon, slavenarbeid hadden moeten verrichten bij de aanleg ervan. Mijn tante schakelde over op het Vietnamees terwijl ze ons naar de taxirij loodste en informeerde naar onze reis en ons welzijn in de zuiverste, klassiekste versie van onze taal, zoals die wordt gesproken door de intellectuelen in Hanoi. Bon zweeg. Zijn eigen dialect was een mengeling van de taal van het rurale noorden, waar onze families vandaan kwamen, en die van het rurale zuiden in de buurt van Saigon. Zijn ouders hadden zich daar gevestigd na onze katholieke uittocht uit het noorden in '54, de eerste van onze drie ervaringen als vluchteling. Hij zweeg omdat hij zich schaamde voor zijn dialect of, wat waarschijnlijker was, omdat hij kookte van woede. Alles wat uit Hanoi kwam was wellicht communistisch, en alles wat wellicht communistisch was, was absoluut communistisch, tenminste in de ogen van iemand die zo rabiaat anticommunistisch was als hij. Hij was zelfs niet dankbaar voor het enige cadeau dat onze communistische overweldigers hem ooit hadden gegeven, de les dat wat jou niet doodt je sterker maakt. Dat zou betekenen dat Bon en ik nu een superman moesten zijn.

Wat doet u voor werk? vroeg hij uiteindelijk toen we in de taxi zaten, met mijn tante tussen ons in op de zwarte achterbank.

Mijn tante keek me vol verwijt aan en zei: Ik zie dat mijn neef niets over mij heeft verteld. Ik ben redacteur.

Redacteur? Bijna had ik het hardop gezegd, maar ik hield me in, want ik werd verondersteld te weten wie mijn tante was. Omdat ik een sponsor zocht voor ons vertrek uit het vluchtelingenkamp, had ik haar geschreven – niet gecodeerd dit keer – omdat zij de enige was die ik kende die niet Amerikaans was. Waarschijnlijk zou ze Man op de hoogte stellen van mijn komst, maar ik verkoos die zekerheid boven mijn terugkeer naar Amerika, waar ik misdaden had begaan waar ik nooit voor was veroordeeld, maar waar ik niet trots op was.

Ze noemde een uitgeverij waar ik nog nooit van had gehoord. Ik verdien mijn geld met boeken, zei ze. Vooral fictie en filosofie.

Het geluid in Bons keel verried dat hij niet het type was dat graag las, behalve het *Handboek voor de soldaat*, roddelbladen en de briefjes die ik op de deur van de koelkast plakte. Hij zou zich meer op

zijn gemak hebben gevoeld bij mijn tante als ze echt een naaister was geweest, en ik was blij dat ik Bon niets over haar had verteld.

Ik wil horen wat jullie allemaal hebben meegemaakt, zei mijn tante. De heropvoeding en daarna het vluchtelingenkamp. Jullie zijn de eersten die ik ken die heropgevoed zijn!

Vanavond misschien niet, lieve tante, zei ik. Ik vertelde haar niets over de bekentenis die ik bij mijn heropvoeding onder dwang had geschreven en die nu verborgen zat in de dubbele bodem van mijn leren rugzak, samen met een uit elkaar vallend exemplaar van Heddes boek, met zijn vergeelde pagina's. Ik wist niet eens precies waarom ik mijn bekentenis zo goed verborgen probeerde te houden, want de laatste persoon die het zou moeten lezen, Bon, toonde volstrekt geen belangstelling voor het bestaan ervan. Net als ik werd hij in het heropvoedingskamp onder marteling meerdere malen gedwongen om zijn bekentenis te schrijven; anders dan ik wist hij niet dat het Man was, zijn bloedbroeder, die de commissaris was van het kamp. Hoe zou hij dat ook kunnen weten, de commissaris had immers geen gezicht. Wat Bon wél wist, zo zei hij, was dat een bekentenis die onder marteling was afdgedwongen alleen maar uit leugens bestond. Net als de meeste mensen geloofde hij dat leugens, hoe vaak je ze ook vertelde, nooit de waarheid werden. Net als mijn vader, de priester, was ik iemand die in precies het tegendeel geloofde.

Het appartement van mijn tante lag in het elfde arrondissement, vlak bij de Bastille, waar de Franse Revolutie was begonnen. Een zuil waar we langs reden markeerde de plek van de Bastille in de geschiedenis. Als ik eens een communist en een revolutionair was geweest, dan was ik ook een afstammeling van deze gebeurtenis waarbij de aristocratie werd aangepakt met de doelmatigheid van een guillotine. Eenmaal van de snelweg af, de stad in, voelde ik me nu echt in Frankrijk, of beter nog, in Parijs, met zijn nauwe straten en gebouwen van gelijke hoogte en gelijk ontwerp, om nog maar te zwijgen over de charmante belettering van winkelpuien, direct herkenbaar van ansichtkaarten en films zoals *Irma la Douce*, die ik in een Amerikaanse bioscoop had gezien vlak nadat ik als buitenlandse

student was aangekomen in Los Angeles. Alles aan Parijs was charmant, zoals ik uiteindelijk zou ontdekken, zelfs de prostituees, en zelfs op zondag, 's morgens vroeg, na de lunch en in augustus als alles gesloten is.

De eerste weken kreeg ik nooit genoeg van dat woord: charmant! Noch bij mijn moederland noch bij Amerika paste het woord charmant. Dat was een te gematigd adjectief voor een land en een volk zo hartstochtelijk en heetgebakerd als het mijne. We stootten af of we verleidden, maar we charmeerden nooit. En wat betreft Amerika, denk alleen maar aan Coca-Cola. Dat drankje is écht iets, de belichaming van de verslavende, tanden bedervende zoetigheid van een kapitalisme dat niet goed voor je was, hoe lekker het je tong ook prikkelde. Maar het is niet charmant, niet zoals vers gezette donkere koffie geserveerd in een kopje ter grootte van een vingerhoedje op een miniatuurschoteltje met een poppenlepeltje, opgediend door een ober die net zo overtuigd is van het belang van zijn beroep als een bankier of een kunstverzamelaar.

De Amerikanen hadden Hollywood met zijn bombarie en zijn air, zijn weelderige beha's en cowboyhoeden, maar de Fransen zetten het charmeoffensief in. Dat bleek uit de details, alsof Yves Saint-Laurent heel Frankrijk had ontworpen, van onze taxichauffeur, die echt een alpino op had, tot de naam van de straat van mijn tante, rue Richard Lenoir, tot de bladderende blauwe verf op de stalen deur van mijn tantes appartementsgebouw, no. 39, tot de echoënde donkerte van de hal met de slecht functionerende verlichting, tot de smalle houten trap die vier etages omhoog naar mijn tantes appartement leidde.

Het feit dat op de alpino na niets hiervan wezenlijk charmant was geeft aan wat voor een enorm oneerlijk voordeel de Fransen hadden bij hun charmeoffensief, tenminste voor mensen zoals ik die ondanks al hun inspanningen bijna totaal gekoloniseerd waren geweest. Ik zeg bijna omdat ik weliswaar puffend die trap op gecharmeerd werd, maar een zeker reptielendeel van mijn brein – de wilde inlander in me – weerstond de charme lang genoeg om de ware aard ervan te herkennen: de verleiding tot onderwerping. Het was dat

gevoel dat me nagenoeg in katzwijn liet vallen bij de fraaie baguette die de eettafel van mijn tante opsierde. *O, baguette!* Symbool van Frankrijk en daarom ook symbool van het Franse kolonialisme! Zo sprak één kant van mij. Maar tegelijkertijd zei de andere kant: *Ach, baguette!* Symbool van hoe wij Vietnamezen ons de Franse cultuur eigen hebben gemaakt! Want wij waren goede baguettebakkers en de *banh mi* die we met baguettes creëerden waren veel smakelijker en creatiever dan de sandwiches die de Fransen ervan maakten. Die dialectische baguette, samen met een komkommersalade in een rijstwijnvinaigrette, een pan kipcurry met aardappelen en wortels, een fles rode wijn en ten slotte een karamelflan in een donkerbruine plas gekaramelliseerde suiker was de maaltijd die mijn tante had bereid. Wat had ik verlangd naar die gerechten, of in ieder geval naar iets dergelijks! Etenfantasieën hadden naar me gelonkt tijdens die eindeloze maanden in het heropvoedingskamp, dat ergens in de binnenste ring van de hel lag, en daarna in het vluchtelingenkamp in de buitenste regionen van de hel, waar je van het eten daar op zijn best kon zeggen dat het onvoldoende was en op zijn slechtst dat het ranzig was.

Mijn vader heeft me geleerd hoe je Vietnamees eten moet klaarmaken, vertelde mijn tante terwijl ze de curry in onze kommen schepte. Mijn vader was soldaat, net als jullie tweeën, maar een vergeten soldaat.

Alleen al door het ter sprake brengen van een vader sloeg mijn hart over. Ik was in het land van mijn vader, de patriarch die me had afgewezen. Zou mijn leven anders zijn geweest als hij me had erkend als zijn zoon en mijn moeder als zijn maîtresse, of anders als zijn vrouw? Enerzijds snakke ik naar zijn liefde, en anderzijds haatte ik mezelf erom dat ik iets anders voor hem voelde dan minachting.

De Fransen hadden mijn vader opgeroepen om te vechten in de Eerste Wereldoorlog, vervolgde mijn tante. Bon en ik zaten op het puntje van onze stoel, wachtend tot zij haar lepel oppakte of een stuk baguette afscheurde, het teken om ons op het maal te storten dat zo uitdagend voor ons lag. Achttien jaar en weggerukt uit het tropische Indochina naar de metropool, tegelijk met tienduizenden anderen.

Parijs zag hij pas toen de oorlog afgelopen was. En hij is nooit teruggekeerd naar huis. Zijn as staat in mijn slaapkamer, boven op mijn bureau.

Er is niets zo treurig als ballingschap, zei de arme Bon, en zijn handen lagen trillend op het tafelkleed. In zijn leven had Bon zelden iets gezegd wat ook maar een beetje naar het filosofische neigde, maar zijn eigen ballingschap en het tragische verlies van zijn vrouw en zoon hadden hem tot nadenken gestemd. Breng die as naar Vietnam, ging hij verder. Pas dan zal je vaders geest echt rust vinden.

Je zou denken dat zulke gesprekken misschien onze eetlust zouden bederven, maar Bon en ik smachtten er zo wanhopig naar iets anders te eten dan het karige voedsel van een NGO die tot taak had vluchtelingen in leven te houden, maar ook niet meer dan dat. Bovendien deelden de Fransen en de Vietnamezen een hang naar melancholie en filosofie die de maniakaal optimistische Amerikanen nooit konden begrijpen. De gemiddelde Amerikaan gaf de voorkeur aan de standaardversie van de filosofie die men aantrof in praktische handboeken, maar zelfs de gewone Fransman en Vietnamees koesterden een liefde voor kennis.

Dus we spraken en aten, maar net zo belangrijk, we dronken en rookten en dachten vrijuit, gaven ons over aan drie van mijn slechte gewoonten, die mij tijdens de heropvoeding allemaal waren onthouden. Om die gewoonten te bevredigen opende mijn tante niet alleen steeds weer een volgende fles wijn, maar ook een Marokkaans trommeltje op haar eettafel waarin twee soorten sigaretten zaten, met en zonder hasj. Zelfs het woord hasjiesj klinkt charmant, of in elk geval exotisch, in vergelijking met marihuana, de Amerikaanse lievelingsdrug, ook al komen beide van dezelfde plant. Marihuana werd door hippies en jongeren gerookt, met als symbool de terminaal amodieuze band de Grateful Dead, die Yves Saint-Laurent zou hebben laten opdraven en hebben gefilmd om geknoopverfde T-shirts onder de aandacht te brengen. Hasjiesj riep de Levant en de zoek op, het vreemde en het opwindende, het decadente en het aristocratische. In Azië kon je marihuana proberen, maar in het Morgenland rookte je hasjiesj.